

Сторінка молодого вченого

УДК 351.712.4:338.435 (477)

© 2017

Л.В. Прудивус

*Національний науковий
центр «Інститут аграрної
економіки»*

** Науковий керівник —
доктор економічних наук
В.П. Горьовий*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРОВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТІЙКОСТІ ДОХОДІВ*

Мета. Оцінити стан розвитку підприємництва в сільськогосподарському виробництві України та запропонувати способи вдосконалення механізму його державної підтримки на засадах стійкості доходів.

Методи. Діалектичний, абстрактно-логічний і системного аналізу (теоретичні та методологічні узагальнення, визначення сутності механізму державної підтримки підприємництва у сільськогосподарському виробництві на засадах стійкості доходів).
Результати. Визначено поняття «механізм державної підтримки підприємництва у сільськогосподарському виробництві» як системи правових, організаційних та економічних інструментів і заходів.
Висновки. Розбудовувати механізм державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві потрібно методом забезпечення стабільної грошово-кредитної політики, доступності кредитних ресурсів, стимулювання комерційних банків до кредитування сільськогосподарського виробництва, розвитку сільськогосподарського страхування та ефективної інфраструктури аграрного ринку.

Ключові слова: організаційний механізм, державна підтримка, підприємництво, сільськогосподарське виробництво.

Розвиток підприємництва в сільськогосподарському виробництві спроможний здійснити потужний вплив на позитивну економічну динаміку в Україні, а вітчизняне сільське господарство може стати «локомотивом» модернізації країни, здатним створити синергетичний ефект розвитку

економіки країни. Ситуація в сільському господарстві України свідчить про значні труднощі у забезпеченні не тільки розширеного, а й простого відтворення у цій сфері. Однією з головних проблем, що потребує розв'язання, стає забезпечення прибутковості виробництва сільськогосподарської

продукції завдяки державній підтримці, що сприятиме розвитку підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення та удосконалення механізму державної підтримки суб'єктів господарювання в сільськогосподарському виробництві та розвитку підприємництва, висвітлені у багатьох працях. Водночас недостатньо висвітлені питання формування механізму державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві на засадах стійкості доходів.

Мета досліджень — оцінити стан розвитку підприємництва в сільськогосподарському виробництві України та запропонувати способи вдосконалення механізму його державної підтримки на засадах стійкості доходів.

Методи досліджень. Використано такі методи: діалектичний, абстрактно-логічний і системного аналізу (теоретичні та методологічні узагальнення, визначення сутності механізму державної підтримки підприємництва у сільськогосподарському виробництві на засадах стійкості доходів).

Результати досліджень. Підприємницька діяльність є основою економічного і соціального розвитку, розв'язання соціальних проблем, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Про важливість розвитку аграрного сектору як такого, що є однією з основ конкурентоспроможності країни на світових ринках, зазначається в щорічних посланнях Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». Проте розвиток аграрного сектору неможливий без розвитку підприємництва в сільськогосподарському виробництві.

За даними Державної служби статистики України, станом на 01.11.2016 р. в Україні (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) налічувалося 47,7 тис. сільськогосподарських підприємств. Вони використовували 19,8 млн га площі сільськогосподарських угідь, у т.ч. 19 млн га ріллі, з них 33,7 тис. фермерських господарств, які обробляли 4,4 млн га сільськогосподарських угідь, у т.ч. 4,2 млн га ріллі.

Аналіз динаміки кількості сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання станом на 01.11 кожного року засвідчив, що за останні 5 років кількість діючих сільськогосподарських підприємств зменшилася на 1,7 тис. господарств, що свідчить про негативну тенденцію в цій сфері (табл. 1).

Крім того, останніми роками в Україні різко скорочується кількість дрібних сільськогосподарських підприємств через їх перехід під контроль потужних аграрно-промислових формувань (табл. 2).

Процес укрупнення земельних банків агрохолдингів в Україні постійно триває [9]. За даними національного агропорталу Latifundist.com, близько 20 агрохолдингів мають у своєму розпорядженні понад 100 тис. га землі. Для прикладу, 10 найбільших компаній станом на кінець 2015 р. здійснювали своє виробництво на площі 3 млн га, що становить майже 16% усіх сільськогосподарських угідь, з них: Ukrlandfarming — 654 тис. га (за 3 останні роки збільшив свій земельний банк на 104 тис. га орних земель), NCH Capital — 450 тис. га (збільшив землеволодіння на 100 тис. га), Миронівський хлібопродукт — 380 тис. га (збільшив землеволодіння на 100 тис. га), Кернел — 390 тис. га (збільшив землеволодіння на 60 тис. га).

Однак таке укрупнення має негативні моменти, а в плані розвитку підприємництва не сприяє створенню конкурентного середовища. Однією з причин такого переходу дрібних сільськогосподарських підприємств є практична неможливість одержання кредитів сільськогосподарськими підприємствами, в обробітку яких є до 500 га. Крім того, останніми роками відсутня державна підтримка, яка б забезпечувала стійкість доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Водночас за 2012–2016 рр. кількість найманих працівників у сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 153,8 тис. осіб, що свідчить про зростання безробіття та потребу державної підтримки розвитку малих форм господарювання в сільськогосподарському виробництві з метою підвищення зайнятості сільського населення. Ситуація із зайнятістю та можливостями

1. Кількість сільськогосподарських підприємств з організаційно-правовими формами господарювання (2012 – 2016 рр.)*

Підприємства	Станом на 01.11					
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Зміни +/-
Усього	49415	49046	46199	45379	47697	-1718
Господарські товариства	8235	8245	7750	7721	–	–
Приватні підприємства	4220	4095	3772	3627	–	–
Фермерські господарства	34035	34168	33084	32303	33682	-353
Державні підприємства	296	269	228	241	–	–
Підприємства інших форм господарювання	1781	1460	691	891	–	–
Сільськогосподарські кооперативи (zareєстровано):	848	809	674	596	–	–
виробничі	–	1193	1075	997	992	-201
обслуговувальні	–	1015	924	944	1006	-9

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.
Джерело: Систематизовано автором на основі даних Державної служби статистики України [8].

працевлаштування на селі — катастрофічна, проте є значний потенціал розвитку підприємництва на селі щодо створення нових робочих місць і збільшення чисельності зайнятих завдяки створенню фермерських господарств та кооперативів [1].

Державна підтримка є одним з пріоритетних напрямів реалізації стратегічного розвитку та забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, одержання державної підтримки позитивно впливає на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств, оскільки забезпечує переважаючі темпи зростання показників ефективності виробництва й знижує рівень їх коливання [2].

Зазначимо, що до кризових явищ у сільському господарстві України призвели такі причини: поглиблення диспаритету цін на продукцію сільського господарства та продукцію інших галузей (вартість пального, засобів захисту рослин, мінеральних добрив, іноземної сільськогосподарської техніки в умовах якісних вітчизняних аналогів), високий рівень ризику господарської діяльності в сільськогосподарському виробництві (зокрема, залежність від природно-кліматичних умов), низька оборотність вкладених у сільськогосподарське виробництво ресурсів (тривалість виробничого циклу в середньому становить один рік), відсутність ефективної інфраструктури сфери збуту сільськогосподарської продукції

2. Кількість і розмір сільськогосподарських підприємств у 2012 – 2015 рр. *

Рік	Усього, одиниць	У тому числі підприємства			
		великі	середні	малі	з них мікропідприємства
2012	47656	26	3143	44487	39103
2013	49848	27	2915	46906	41495
2014	46012	28	2595	43389	38430
2015	46744	29	2533	44182	39237
Зміни +/-	-912	3	-610	-305	134

* Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.
Джерело: Систематизовано автором на основі даних Державної служби статистики України.

(обмежений доступ сільськогосподарських товаровиробників до кінцевих споживачів продукції), незабезпеченість сільськогосподарських товаровиробників доступними кредитними ресурсами (високі відсоткові ставки за кредитами та небажання, через високі ризики, кредитування сільськогосподарського виробництва банківськими установами), незабезпеченість з боку держави стабільної фінансової та грошово-кредитної політики (високий рівень інфляції, часті зміни в системі оподаткування) та ін.

Отже, стабільність доходів сільськогосподарських підприємств залежить від великої кількості чинників, які впливають на результати господарської діяльності. Вважаємо, що найістотніший негативний вплив на забезпечення стійкості доходів сільськогосподарських підприємств чинять: відсутність ефективного ринку збуту; нестабільність фінансової та грошово-кредитної політики держави; незабезпеченість банківськими установами сільськогосподарських товаровиробників доступними кредитними ресурсами; недовіра сільськогосподарських товаровиробників страховим компаніям, як наслідок — відмова товаровиробників від страхових послуг і понесення збитків від стихійних лих.

Механізм державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві

є складником механізму державного регулювання та має бути спрямований на забезпечення прибутковості виробництва на рівні, достатньому для розширеного відтворення.

Отже, «механізм державної підтримки підприємництва у сільськогосподарському виробництві» — це системи правових, організаційних та економічних інструментів, які сприяють розвитку сільськогосподарського підприємництва та виконання ним своїх суспільних функцій з урахуванням особливостей процесів розширеного відтворення залежно від сезонності виробництва, специфіки використання у сільськогосподарському виробництві біологічних організмів, залежності галузі від впливу ґрунтово-кліматичних умов і впливу зовнішньоекономічних чинників.

Стойкість доходів сільськогосподарських підприємств є інтегральним показником, що зазнає впливу багатьох різноманітних чинників. Одні з них виникають у середовищі самого підприємства і цілком залежать від його діяльності, натомість інші є результатом зовнішнього середовища і вплив підприємства на них є дуже обмеженим, що зумовлює потребу забезпечення державної підтримки на засадах стійкості доходів.

З метою побудови ефективного механізму державної підтримки підприємництва

Механізм державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві на засадах стійкості доходів сільськогосподарських товаровиробників (джерело: розроблено автором)

на засадах стійкості доходів, який забезпечить захист сільськогосподарським товаровиробникам в умовах глобалізації та зовнішнього впливу світових конкурентів, що посилюється у зв'язку з євроінтеграційними процесами, необхідне ширше використання зарубіжного і власного досвіду [10].

Визначено механізм державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві на засадах стійкості доходів

сільськогосподарських товаровиробників (рисунок).

Механізм державної підтримки підприємництва на засадах стійкості доходів насамперед має узагальнювати економічні чинники, стимулювати, ефективно функціонувати, сприяти перерозподілу доходів, забезпечувати розширене відтворення, орієнтуватися на забезпечення підвищення продуктивності виробництва та ін.

Висновки

Державна підтримка підприємництва в сільськогосподарському виробництві є одним зі складників стратегічного розвитку та забезпечення стійкості доходів сільськогосподарських товаровиробників. Забезпечення державної підтримки розвитку підприємництва на засадах стійкості доходів є надзвичайно важливим, а також зумовленим членством України в СОТ та асоціацією з ЄС, оскільки вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники можуть бути витіснені з ринку внаслідок їх низької конкурентоспроможності.

Здійснювати розбудову механізму державної підтримки підприємництва

в сільськогосподарському виробництві необхідно: шляхом забезпечення стабільної грошово-кредитної політики, доступності кредитних ресурсів, стимулювання комерційних банків до кредитування сільськогосподарського виробництва, розвитку сільськогосподарського страхування та ефективної інфраструктури аграрного ринку, що, в свою чергу, сприятиме стійкості доходів сільськогосподарських товаровиробників; шляхом істотного збільшення чисельності фермерських господарств і сільськогосподарських кооперативів на підставі державної підтримки цих форм господарювання на селі.

Бібліографія

1. Малік М.Й. Підприємництво і розвиток сільських територій/М.Й. Малік//Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 97–103.
2. Калашнікова Т.В. Державна підтримка у забезпеченні економічної стійкості сільськогосподарських підприємств/Т.В. Калашнікова, О.В. Клепчава//Економіка АПК. — 2014. — № 2. — С. 51.
3. Горьовий В.П. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки України [монографія]/В.П. Горьовий, А.В. Збарська; за ред. В.П. Горьового. — К.: ЦП «Компринт», 2016. — 360 с.
4. Россоха В.В. Інституційне забезпечення управління господарською діяльністю аграрних підприємств/В.В. Россоха, О.М. Шарапа//Економіка АПК. — 2016. — № 10. — С. 73–83.
5. Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року/Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.М. Заяць та ін.; за ред. М.Й. Маліка. — К.: ННЦ

«Інститут аграрної економіки», 2013. — 50 с.

6. Олійник О.В. Критерії державної підтримки сільськогосподарських підприємств/О.В. Олійник, Т.В. Калашнікова//Економіка АПК. — 2013. — № 2. — С. 49–53.

7. Коденська М.Ю. Державна підтримка розвитку аграрного сектору економіки/М.Ю. Коденська, А.В. Єремєєва//Економіка АПК. — 2013. — № 6. — С. 14–17.

8. Статистичний збірник «Сільське господарство України у 2015 році». Відповідальний за випуск О.М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2016. — 360 с.

9. Дем'яненко С. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку/С. Дем'яненко//Економіка України. — 2009. — № 12. — С. 51–55.

10. Spector D. State Aids: Economic Analysis and Practice in the European Union//Competition Policy in the EU: Fifty Years on from the Treaty of Rome. — Oxford University Press. — 2009. — P. 176.

Надійшла 27.02.2017.